

NAKON ŠTO JE SREDIŠNJA BANKA ELEGANTNO PRESKOČILA SVOJU ULOGU U POLITICI "STAROG SMJERA"

Sabor ne bi smio prihvatiti Godišnje izvješće HNB-a za 1999-u!

Porezni bi obveznici i izigrane štediše konačno morali dobiti cjelovit odgovor na pitanja: zašto su mnoge banke propale, tko je za to odgovoran i koliko će ih to doista stajati * Nova politika HNB-a mora spriječiti rizik novih bankarskih kriza, te primaknuti i samu kunu vratima Evropske monetarne unije

Piše dr. Guste SANTINI

Na hrvatskoj monetarnoj sceni sve je idilično, kao što bijaše gotovo cijelo prošlo desetljeće. O tome svjedoči i najnovije Godišnje izvješće Hrvatske narodne banke za 1999. godinu, sačinjeno prema uobičajenom obrascu izvještavanja centralne banke. Kronološki su i taksativno nabrojene sve radnje koje je središnja banka obavila lani. Stoga, nema razloga da ga Hrvatski državni sabor ne prihvati. Uz zaključak, da se problemi nalaze negdje drugdje, a ne u velebnoj zgradi na zagrebačkom Trgu burze.

Ipak, ima promjena. Dosadašnja izvješća su redovito imala uvodni dio koji je potpisivao guverner centralne banke. Obično je to bila guvernerova sintetička ocjena zbivanja za vrijeme na koje se izvješće odnosi. Ponekad se pravio i kraći "izlet u okruženje", ako je to bilo nužno. Ali, budući da je u Hrvatskoj sve bilo idilično, nije bilo razloga za zabrinutost. Ove godine, međutim, nema Predgovora guvernera, pa ne znamo je li središnja banka u 1999. godini bila aktivni sudionik privrednih kretanja koja se u nastavku Izvješća prezentiraju. Tako taj važan analitički i monetarno-politički dokument ostaje skup dobrih eseja i statističke dokumentacije iz 1999. i prijašnjih godine, i ništa više.

Šest ključnih skupina otvorenih pitanja

Ono što bi Sabor trebalo presudno zanimati je pitanje: zašto je centralna banka svojim instrumentarijem lani postupala baš tako kako je postupala? Ne odgovoriti na taj upit u Godišnjem izvještaju HNB-a, zapravo znači ne učiniti analizu proteklog stanja i time ne stvoriti nužne pretpostavke za najavljene, značajne promjene, u sklopu politike "novog smjera". Zato na temelju Godišnjega izvješća središnje banke postavljam sljedeća ključna pitanja.

Prvo: Kako je bilo moguće inzistirati na sistemu rizičnosti (A,B,C,D,E) u uvjetima kada je dužnik u bitno povoljnijem stanju u odnosu na vjerovnika (čemu je sudstvo bitan sudionik)? Koje je odlučne poteze HNB učinila u tom pravcu?

Drugo: Što znači stupanj internacionalizacije domaćih poslovnih banaka? Koliko se tim operacijama smanjila ili možda povećala uloga HNB-a?

Treće: Je li masovna nelikvidnost također dio količine novca u opticaju? Jesu li ta nepodmirena potraživanja dio nezakonite emisije novca ili nisu"? Kolika je zapravo novčana masa pri dostignutom opsegu nepodmirenih potraživanja? Drugim riječima, je li HNB u 1999. godini regulirala količinu novca u opticaju?

Četvrto: Kako je moguće da na jedinstvenom i tako malenom financijskom tržištu egzistira tako velik raspon kamatnih stopa po "istom proizvodu"? Kakav je odnos kamatne stope i rizika s obzirom na vremenski horizont?

Peto: Što znači ubrzavanje rasta cijena proizvođača, kada je monetarna politika restriktivna kao što je to bila u 1999. godini? Koji su i kakvi učinci centralne banke kad je u pitanju - realna inflacija?

I šesto: Zašto HNB nije poduzela posebne korake, uvidjevši "zamrzavanje" plasmana od strane poslovnih banaka, kako bi banke potakle oživljavanje privredne aktivnosti?

Od "čuda" prema "novom smjeru"

Ključnih je otvorenih pitanja, na koja u Godišnjem izvješću HNB-a odgovora nema, dugi niz. Sabor je dobio korektno Izvješće, o tome što se lani, na hrvatskoj monetarnoj sceni, događalo, ali ne i - zašto. Vjerojatno je to zato, jer je to tako bilo i u nedavnoj prošlosti, kada smo bili "gospodarsko čudo".

Prema tome, Državni sabor ne bi smio prihvatiti Izvješće za 1999. godinu, već bi ga trebalo upotpuniti analizom učinaka koje je centralna banka ostvarila u 1999. i prijašnjim godinama. Prvi korak na tom putu je formiranje tima stručnjaka, koji bi objektivizirao položaj i ulogu središnje banke u nacionalnoj ekonomiji, što bi bilo značajno i za kasnije prihvatanje ili neprihvatanje najavljenih mjera HNB-a. Pri tome je potrebno posebno analizirati učinke poslovnih banaka koje su otišle u stečaj.

Treba, uostalom, konačno odgovoriti na pitanje: koja i kakva je cijena plaćena i, kao faktura, isporučena poreznim obveznicima? Ministarstvo financija bi svakako moralo ovom pitanju posvetiti posebnu pažnju, kako bi se mogući gubici smanjili i tako olakšao pritisak na državnu blagajnu.

Pogled u 2001-u: kuna (kao) - euro?

Svjedoci smo dubokih monetarnih i ekonomskih promjena, što se zbivaju na prijelazu u 21. stoljeće. Stoga bi uz Financijski plan HNB-a za 2001. godinu Saboru valjalo prezentirati guvernerov novi koncept i odgovarajuću viziju Savjet Hrvatske narodne banke, s pomno razrađenim mjerama i čvrstim ciljevima. Ne mislim da bi trebalo smanjiti autonomnost centralne banke (monetarna vlast je četvrti stup vlasti i stoga je nužna interakcija Državnog sabora i HNB-a), ali bi svakako njezinu politiku trebalo učiniti transparentnijom. To je, uostalom, i u interesu stranoga kapitala i potencijalnih inozemnih investitora, koji bi unaprijed morali biti obaviješteni o monetarnoj politici koja će se voditi u Hrvatskoj u idućim godinama. U tom kontekstu, i stranim bi ulagačima kuna morala biti sve sličnija euru, a politika HNB-a ključni znak hrvatskoga približavanja monetarnim, pravnim i poslovnim standardima Evropske unije.

Autor je neovisni financijski analitičar